

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət Nazirliyi

F. Köçərli adına
Respublika Uşaq Kitabxanası

Hamı üçün sağlamlıq

7 aprel – Beynəlxalq Sağlamlıq Günü münasibətilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları üçün metodik vəsait

Bakı - 2018

Tərtibçilər:

**Nərgiz Məcidova
Sevil Əhmədova**

Redaktor:

Könül Ağazadə

**İxtisas redaktoru və
buraxılışa məsul:**

Şəhla Qəmbərova
Əməkdar Mədəniyyət işçisi

Hamı üçün sağlamlıq: 7 aprel – Beynəlxalq Sağlamlıq Günü münasibətilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait / Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi, F. Köçərli ad. Respublika Uşaq Kitabxanası; tərt.ed. N.Məcidova; ixt.red. və burax.məsul Ş. Qəmbərova; red. K. Ağazadə. – Bakı: F. Köçərli ad.Respublika Uşaq Kitabxanası, 2018. - 55 s.

©F. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası, 2018

T rtib id n

Hazırlanmıř vəsait 1948-ci ildə birinci  mumd nya Səhiyyə Assambleyasının qərarı ilə  mumd nya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) yaradılmasını qeyd etmək  c n təsis edilmiř 7 aprel  mumd nya Saęlamlıq Günü haqqındadır. Vəsaitdə oxuculara saęlamlıęı qorumaq, saęlam ruha sahib olmaq  c n idmanın, düzgün qidalanmanın, suyun, təmiz havanın vacibliyi, insana zərərli v rdiřlerin ziyanı t blię olunur. Həmçinin vəsaitdə mövzu ilə baęlı rəsmi sənədlər, istifadə olunmuř  d biyyat siyahısı təqdim edilmiřdir.

V saitd n F.Köçərli adına Respublika Uřaq Kitabxanasının www.clb.az saytında istifadə etmək olar.

Giriş

1948-ci ildə birinci Ümumdünya Səhiyyə Assambleyası Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) yaradılmasını qeyd etmək üçün Ümumdünya Sağlamlıq Gününün təsis edilməsi təşəbbüsü ilə çıxış etdi. Qəbul edilən qərara əsasən 1950-ci ildən başlayaraq hər il 7 aprel tarixi Ümumdünya Sağlamlıq Günü kimi qeyd edilir. Hər il Ümumdünya Sağlamlıq Gününün mövzusu ÜST üçün prioritet sayılan bir problemi diqqət mərkəzinə gətirir. Ümumdünya Sağlamlıq Günü diqqəti səhiyyə sahəsində beynəlxalq ictimaiyyətə təsir göstərən başlıca problemlərə yönəltmək üçün dünya səviyyəsində bir imkandır. Ümumdünya Sağlamlıq Günü 7 apreldən sonra belə davam edən uzunmüddətli ictimai maarifləndirmə proqramlarının başlanması ilə səciyələnilir.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının səhiyyə məsələləri üzrə ixtisaslaşmış agentliyidir. ÜST-ün Nizamnaməsində qeyd olunduğu kimi, onun əsas məqsədi bütün insanların mümkün ola biləcək ən yüksək sağlamlıq səviyyəsinə nail olmalarını təmin etməkdir. ÜST-ün Nizamnaməsinə görə sağlamlıq yalnız xəstəliklərin, yaxud fiziki qüsurların olmamağı ilə deyil, insanların tam fiziki, psixi və sosial sağlam olması deməkdir. ÜST özünün Ümumdünya Səhiyyə Assambleyası vasitəsilə 193 Dövlət tərəfindən idarə olunur. Ümumdünya Səhiyyə Assambleyasının əsas vəzifəsi ÜST-ün proqramı və növbəti ikiillik müddət üzrə büdcəsinin təsdiqi və siyasət məsələləri üzrə qərarların qəbul edilməsidir.

Ölkəmizdə Prezident İlham Əliyevin başçılıqı dövründə də hər bir vətəndaşın sağlamlığına xüsusi diqqət verilir. Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə ehtiyacı olanların müalicəsinə şərait yaradılır. ÜST-ün Nizamnaməsinə 1998 ci ildə edilmiş dəyişikliklərin Prezident İlham Əliyev tərəfindən qəbul edilməsi

ilə bağlı 2007-ci ildə imzaladığı Qanun və Nizamnamənin maddələri vəsaitin “Əlavələr” bölməsində verilmişdir.

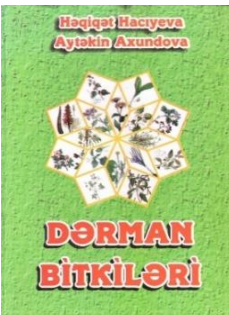
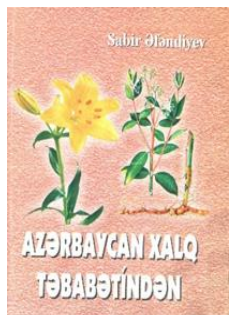
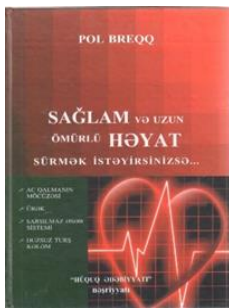
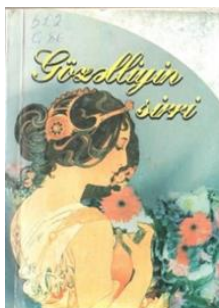
Qeyd etdiyimiz kimi yarandığı gündən Səhiyyə Təşkilatına üzv qəbul olunmuş dünyanın 193 ölkəsində, hər il aprelin 7-si Dünya Səhiyyə Təşkilatının prioritet hesab etdiyi sağlamlığa aid qlobal miqyasda hər hansı bir mövzuya həsr olunur və müxtəlif şüarlar altında keçirilir. Bunlardan – *"Fəallıq uzun ömür yaşamağa aparan yoldur"*, *"Hamiləlik həyatda xüsusi hadisədir. Onu təhlükəsiz edək"*, *"Sağlamlığı iqlim dəyişikliklərindən qoruyaq"*, *"1000 şəhər – 1000 həyat" və s. Qeyd edək ki, 2011-ci ilin devizi "Mikrob əleyhinə dərmanlara qarşı müqavimət. Bu gün tədbir görülməsə, sabah müalicə mümkün olmayacaq", 2014-cü ilin devizi "Kiçik sancma böyük təhlükə mənbəyidir", 2015-ci ilin devizi "Qida məhsullarının təhlükəsizliyi", 2016-cı ilin devizi "Diabetə qalib gələk", 2017-ci ilin devizi isə "Depressiya: gəlin danışaq" olmuşdur.*

Sağlam həyat tərzinin kitabxanalarda təbliği

İstənilən canlı orqanizminin bədən üzvlərinin öz funksiyalarını tam yerinə yetirdiyi hal, istənilən ağrının, xəstəliyin olmadığı hal sağlamlıq adlanır. Sağlamlığın yerində olması üçün isə sağlam həyat tərzini sürmək lazımdır. Sağlam həyat tərzini sürmək üçün isə bir çox qaydalara riayət etmək gərəkdir. Sağlam bədəndə sağlam ruh prinsipinə əsaslanaraq gündəlik idmanla məşğul olmaq, sağlam və təbii qidalardan – meyvələrdən gündəlik istifadə etmək lazımdır. Aktual bir mövzu olduğundan bu mövzunun təbliği kitabxanalarda vacibdir. Bunun üçün kitabxanalar MKS-lər, uşaq şöbələri ilə ərizində sağlamlığın təbliği ilə bağlı tədbirlər planı hazırlamalı və görülməli tədbirləri göstərməlidir. Belə ki, kitabxana sağlam həyat tərzini keçirmək üçün lazım olan ənənəvi və ya virtual sərğiləri təbliğ etməli; sağlamlıq mövzusunda həsr olunmuş

ədəbiyyatın, çap məhsullarının tam mətnini hazırlayıb elektron variantını saytda yerləşdirilməli; Beynəlxalq Sağlamlıq Günü ilə əlaqədar sağlamlıq mövzusunun geniş oxucu kütləsinə çatdırmaq üçün internet imkanlarından, sosial şəbəkələrdən də istifadə edilməlidir.

Kitabxanalarda sərgilərin təşkili əyani təbliğat formasının ən geniş yayılmış üsuludur. Həcmində, tərtibat texnikasına və müddətinə görə bir-birindən fərqlənən sərgi bir və ya bir neçə lövhədə, stenddə yerləşə bilər. Əsasən baxılmaq üçün təşkil olunduğundan, onun tərtibi məsələlərinin böyük əhəmiyyəti vardır.

Görkəmli şəxslərin sağlamlıq haqqında söylədikləri fikirlər:

Camaatın əksəriyyəti iki böyük nemətdən qafildirlər, onların qədrini bilmirlər; biri sağlamlıq, digəri isə asudəlikdir.

***

Beş şey gəlib səni yaxalamamış, beş şeyi özün üçün qənimət bil: cavanlığı qocalıqdan, sağlamlığı xəstəlikdən, güc və qüvvəti zəiflikdən, asudəliyi giriftarçılıqdan və həyatı isə ölümdən.

Hz. Məhəmməd(s.ə.s)

Sağlamlıq dünyada ən təbii vəziyyətdir.

***

Biz təbiətin bir hissəsi olduğumuzdan sağlam olmaq təbii olmalıdır.

***

Təbiət bütün qüvvəsi ilə bizi yaxşı vəziyyətdə saxlamağa çalışır, çünki o, öz işləri üçün bizə ehtiyac duyur.

Elbert Hobbard,
amerikalı yazıçı

Həyat hərəkət deməkdir.

Aristotel,
Qədim yunan filosofu

Düzgün düşünmək üçün sağlam olmaq lazımdır.

A.Karrel,
hollandiyalı şair

Sağlam olmaq varlı olmaqdan yaxşıdır.

Fransız atalar sözü

Sağlamlığın əsasını hərəkət təşkil edir. Hərəkət bütün dərmanları əvəz edə bildiyi halda, heç bir dərman hərəkəti əvəz edə bilməz.

Ç. Pirs,
amerikalı filosof

İnsan varlığının sirri yalnız yaşamaqda deyil, nəyin naminə yaşamaqdadır.

F.Dostoyevski,
rus yazıçısı

Tamahkar adam qəddar olar.

F. Petraka,
italiyalı şair

Oxucularla söhbət – Kitabxanada “*Mikroblardan necə qorunmalı?*”, “*Gözlə görünməyən məhvedici quüvvələr*”, “*Mikroblarla mübarizə*” adlı söhbətlər təşkil etmək olar. Kitabxanaçı oxuculara mikrobların törətdiyi xəstəliklərdən məlumat verməklə yanaşı, mövzu ilə bağlı rəsm və fotolardan ibarət slayd da nümayiş etdirə bilər.

Kitabxanaçı: ÜST-nin məlumatlarına görə, hər gün minlərlə insan qarşısı alınmayan qida mənşəli xəstəliklərdən dünyasını dəyişir. Qida məhsullarından düzgün istifadə qida mənşəli xəstəliklərin, ölüm hallarının profilaktikasının əsas elementidir. Təhlükəli qida, məhsulların hazırlanma prosesinin istənilən mərhələsində qidanın təhlükəli mikroorqanizmlərlə çirklənmə səbəbindən də olur. Bir çox qida mənşəli xəstəliklərin qarşısını sadəcə gigiyena qaydalarına riayət etməklə almaq olar.

Təhlükəsiz qidalanmanı təmin etmək məqsədilə ÜST tərəfindən qaydalar tərtib olunub. Qaydalara görə qida mənsəli xəstəliklərin profilaktikası üçün təmizliyə riayət olunması, xammal ərzağının bişirilmiş qidalardan ayrılması, mikroorqanizmləri məhv etmək üçün yeməyin yaxşıca bişirilməsi, ərzağın təhlükəsizliyi tam təmin edən temperaturda saxlanması, təhlükəsiz su və xammaldan istifadə edilməsi vacibdir.

Ümumiyyətlə, uşaqlara sağlam qida haqqında ətraflı danışmaq vacibdir. Kitabxanamız əyani olaraq uşaqlarla birgə “Ulduz” şokolad fabrikinə ekskursiya təşkil edə bilər. Bu zaman bələdçilər uşaqlara sevdikləri şirin nemət olan şokolad haqqında məlumat verir. Uşaqlar burda nə üçün şokoladı çox yeməyin ziyanlı olması, dişlərin vaxtından əvvəl çürüməyə gətirib çıxartdığı kimi suallara cavab tapırlar.

Səhnəcik – Uşaqların sevimli kitabxana tədbirlərindən biri səhnəciklərdir. Mövzu ilə bağlı bir-birindən maraqlı nağıllardan istifadə edərək oxucuların marağına səbəb ola biləcək rəngarəng səhnəciklər hazırlayıb onlara təqdim etmək olar. Buna nümunə olaraq azyaşlı oxucular Füzulinin “Meyvələrin söhbəti”ni səhnələşdirə bilərlər.

Səhnə qurulur. Bir alim bütün meyvələrdən ibarət, güllü-çiçəkli bağda gəzməyə başlayır.

Aparıcı: Bahar fəslidir. Çöllər, çəmənlər yaşıl don geymişdi. Qış yuxusundan ayılmış bitkilər aləmi min rəngə çalır. Lalə elə qızarmışdı ki, elə bil bağrına dağ çəkmişdilər. Nərgiz güllü bağa girən kimi ətrafına baxıb özünü itirmişdi. Bənövşə

aciz-aciz boynunu əyib durmuşdu. Qönçələrin açıldığını görən şeyda bülbül sevinir, qızılgülün açıldığına baxıb ah-naləyə başlayırdı. Çəmənlərdə yasəmənlərin xoş ətri, gözəlliyi qəlbə fərəh verirdi. Təbiətin belə gözəl çağında bir alim bağı gəzməyə gəldi. Bu alim bitkilərin dilini bilirdi. O, bağa girən kimi meyvələrin öz-özlərinə fəxr edib öyündüklərini gördü.

Yaşıl alça paltarı geymiş oxucu səhnəyə gəlir.

Alça: Dünyada mənim kimi gözəl meyvə hanı? Qızdırma xəstəliyinə tutulanların şəfası, ağzı acı olanların davası mənəm, Bütün həkimlərin dediyi kimi, mən baş ağrısının da dərmanıyam.

Alça sözünü deyib qurtaran kimi gavalı hirslənib özündən çıxdı.

Gavalı: Ey aciz meyvə, utanmırsan ki, belə öyünürsən? Turşuluqdan dişləri qamaşdırırsan. Səni yeyən ya əzgin olar, ya da iflic. Meyvələr içində səndən əlili yoxdur. Mənim isə adımlı Gavalı qoyublar. Yüz min tərəfə saçılan budaqlarım, dürr kimi saf, gah yaşıl, gah qırmızı, gah ağ-qırmızı, gah da zəfəran rənginə çalan rənglərim var.

Gilas Gavalının səsini eşitcək ona belə tənə vurdu.

Gilas: Ey anlamaz, heç utanıb xəcalət çəkmirsən? Bəsdir özünü bu qədər tərif etdin. Səni yeyən adam gündə üç dəfə bal yeməsə səni həzm edə bilməz. Mənim isə əynimdəki gözəl libasım heç bir meyvədə yoxdur, dənələrim göydəki ulduzlara bənzəyir. Hər budağım bir sərv ağacıdır. Bütün gözəllər mənim həsrətimi çəkirlər.

Bu sözləri eşidən ərik qışqırdı.

Ərik: Gör Gilas necə qudurub! Ey nadan, ey qarğa, ey sağsağanların yemi. Bu eyib ilə fəxr edib özünü öyürsən! Vücudun bir damcı su ilə sümükdən ibarətdir. Səni yeyən ziyandan başqa bir şey görməz. Səni qurudan bağban axırda ziyanını çəkər. Mənim adımlı ərik qoyublar. Gah zümrüd kimi

yaşıl, gah da qızıl suyuna salınmış kimi sarı oluram. Bağbanlar məni qurudurlar, karvanlar məni alıb ölkələrə aparırlar. Aparıldığı yerlərdə məni əziz tuturlar. Mən hər yeməyin, bişmişin dadıyam, ləzzətiyəm.

Əriyin dediyini eşidən alma acıqlandı.

Alma: Ey qarnı vərəmli, ey qarnı yarıq! Sənin paltarın tozludur, özün də torpaq dadı verirsən. Xasiyyətini bilə-bilə özünü öyürsən. Səni yeyənin qarnı şişər, cürbəcür dərdə, bəlaya düşər. Mənim isə adımı alma qoyublar. Üzüm al qırmızıdır, paltarım atlasdandır.

Alma bu sözlərlə özünü öyməkdə ikən Armud irəli çıxdı.

Armud: Ey ara qarışdıran meyvə! İftixara layiq olsaydın adın alma yox, al olardı. Mənim adımı isə lətif armud qoyublar. Hər xəstəyə şəfa, hər dərdə dəvayam.

Armud özünü bu cür tərifləyərkən birdən Üzüm onun sözlərinə qəzəbləndi.

Üzüm: Ey qarnının qurdundan rəngi saralmış, ey zəiflikdən başı yekəlmiş! Özünün dərdi ola-ola özgülərinə necə əlac edə bilərsən. Mənim adımı üzüm qoyublar. Səbzə, kişmiş, mövuc məndən olur. Meyvələr içində mən hamıdan əzizəm. Sirkə də məndən olur, halvada.

Heyva danışığı eşidib hirsindən rəngi saraldı.

Heyva: Ağzımı yum! Yoxsa dilin lal olar. Ləzzət də məndədir, dad da, yaxşı ad da. Bütün bağ və bağçanı mənim ətrim bürüyüb.

Heyvanın öyündüyünü eşidən Narınc dilə gəldi.

Narınc: Utanmırsan belə sözlər danışırsan? Özündən xəbərin yoxdurmu ki, kinindən rəngin saralıb? Hamı səni lağa qoyur. Sən isə özünü tərifləyirsən. Qarnın qurdla dolub, bədənin qurdlara məskən olub. Mənim isə adımı Narınc qoyub əynimə elə gözəl paltar geyindiriblər ki, həmişə bu paltarım ilə fəxr edirəm.

Turunc onun sözlərini eşidib dilləndi.

Turunc: Ey yazıq! Paltar nədir ki, onunla fəxr edirsən. Mən böyük adamların çox xoşladığı meyvəyəm.

Bu sözləri eşidən Nar Narınc ilə Turunca güldü.

Nar: Bu danışqlar, puç arzular nədir? Rəngə qalsa mənim çiçəyimin, meyvəmin rəngi hamıdan əladır. Tərifə layiq bir şey varsa oda mənim turş-şirinliyimdir.

Nar özünü bu cür tərifliyərkən Xurma bunları eşitdi.

Xurma: Az təriflə özünü sən belə tərifə layiq deyilsən! Mən bütün Ərəbistanda məşhuram. Məni bütün Misir və şam ölkələrindən hər yerə sovqat aparırlar.

Xurma özünü tərifləyib qurtaran kimi badam nəərə çəkdi.

Badam: Sənin pisliyin elə ondadır ki, gah Bağdadda olursan gah İsfahanda.

Püstə bunları eşidib Badamı acıladı. Bundan sonra Fısdıq, İydə, Şabalıd, Fındıq, İnnab, Tut, Əncir, Zoğal, Lumu da sözə başladılar. Hərəsi özünü bir məşhur adlandırır.

Şaftalı: Padşaham.

Fısdıq: Uluzlar içində Ayam.

Qoz: Mən şaham.

Fındıq: Mən şahənşaham.

Lumu: Mən bu bağın sevimlisiyəm.

Şabalıd: Mən pəhlivanam.

Əncir: Dünyada məşhur mənəm.

İnnab: Mən gözələm.

Dincəlib ləzzət almaq üçün bağa səyahətə gəlmiş alim səs-küyü eşidib orada qalmaq istəməyib çıxıb getdi. Bu söhbətləri eşidən alim yol boyu gedə-gedə deyirdi:

– Axı bu deyişmələr, öyünmələr yersizdir. Hamı bilir ki, hər bir meyvə özlüyündə xeyirlidir. Özlüyündə hər bir meyvə müxtəlif vitaminlərlə zəngindir ki, bu da insanlar üçün çox lazımlıdır.

Kitab müzakirəsi – Kitabxanalarda təbliğat işinin şifahi üsulları kütləvi kommunikasiya vasitələrinin ağılagəlməz inkişafı dövründə belə öz üstünlüyünü qoruyub saxlayır. Ən əsası isə budur ki, oxucularla birbaşa əlaqə saxlayan və üzbəüz ünsiyyətdə olan kitabxanaçı oxucunun reaksiyasını dərhal öyrənmək və məsələni dəqiqləşdirərək onun diqqətini lazımı istiqamətə yönəltmək imkanına malikdir.

Kitabxanada təbliğat işinin şifahi üsullarından olan kitab icmallarını, qısaca olaraq kitabların tənqidi və təhlilini, kitabların ucadan oxusunu, kitab müzakirəsini və s. keçirtmək olar. Kitab müzakirəsi üçün əyani vəsait kimi, Qərbdə kitabları son zamanlar daha böyük tirajla satılan, karbohidratlarla zəngin, konservləşdirilmiş, ət, piy, şirin məhsullardan ibarət qidalara qarşı çıxmış Pol Breqqin kitablarının toplusu olan *“Sağlam və uzunömürlü həyat sürmək istəyirsinizsə”* adlı kitabından istifadə etmək olar. Kitab *“Hüquq ədəbiyyatı nəşriyyatı”* tərəfindən 2012-ci ildə nəşr edilmişdir. Müzakirə zamanı yeniyetmələrə Breqqin sağlamlığa aid fikrləri daha maraqlı gəlir. P. Breqqin qızı Patrisiya deyirdi: “Əgər təbii, sağlam həyatla yaşamağı öyrənsəniz fəxr edə bilərsiniz”. Müzakirədən əlavə oxuculara *“Necə sağlam həyat sürmək olar?”*, sağlam yaşamaq üçün qidanın, havanın, əsəbdən uzaq yaşamağın vacib olmasından bəhs edən oxucu konfransları, bu mövzuya çəkilməmiş film, qısa rolklərin, slaydların nümayişi də səmərəlidir.

Bilirik ki, kütləvi tədbirlər kitabın, elektron nəşrlərin və digər çap məhsullarının geniş oxucu kütləsi içərisində təbliğ edilməsində xüsusi rol oynayır. Kütləvi tədbirlərin təsiri ilə kitabxanaya yeni-yeni oxucular cəlb edilir. Hər bir kütləvi tədbir oxucularda müəyyən bir mövzu haqqında konkret təsəvvür yaradır, həmin mövzularda gedən müzakirələrin iştirakçısına çevirir, bununla bağlı mövcud ədəbiyyatla tanış edir. Belə təbliğat əsnasında oxucular xəstəliklərdən uzaq olmaq üçün

düzgün qidalanma, sağlamlıq üçün idmanın nə qədər lazımlığı, təmiz havanın, oksigenin düzgün həyat sürmək üçün əsas olması, günəş şüalarının xeyri və ziyanı haqqında, gigiyenik təmizliyin sağlamlıq üçün vacib olması haqqında biliklərlə tanış ola bilərlər. Bunlardan başqa bu bilikləri çatdırmaq üçün oxuculara təşkil olunmuş kitab sərgiləri, kitabın ucadan oxusu, kitab müzakirəsi, viktorina, bu mövzuda söhbətlər, hər hansı filmin nümayişi, mövzu ilə bağlı slaydın nümayişinin təşkili də məqsədəuyğundur.

Təhlükəsiz qidalanma ilə bağlı *bukletlər* də hazırlayıb kitabxanada paylamaq olar. Bukletdə insanın sağlam yaşamaı üçün lazımı məlumatlar verilə bilər, müxtəlif illərdəki Sağlamlıq gününün devizləri, bəzi məlumat ala biləcəyimiz saytların adlarını qeyd edə bilərik.

Hər birimizin sağlamlığının möhkəm olmasında cəmiyyətin də öz rolu var. Uşaqlarla, yeniyetmələrlə işlədiyi üçün F. Köçərli adına Respublika Uşaq kitabxanası onlarla bu mövzu ilə bağlı mütəmadi tədbirlər həyata keçirir. Onlara sağlam yaşam tərzi – sağlamlığın faydaları, onun necə qorunmasında görüləcək işlər haqqında məlumat verir.

Kitabxanada “Sağlamlıq ayı” çərçivəsində oxucularla müxtəlif oyunların, sağlam həyata səsləyən kitabların ucadan oxusunu, icmalını, “Sağlam yaşam necə olmalıdır?” adlı rəsm sərgisini, kitab sərgilərinin təşkilini həyata keçirtmək olar. “Sağlamlıq ayı” çərçivəsində *“Sağlamlıq idmandan başlanır”* başlığı ilə təşkil edilmiş həftə ərzində kitabxanaçı uşaqları səhər idmanına həvəsləndirmək üçün öncə səhər gimnastikasının əhəmiyyətindən və qaydalarından danışır. Kiçikyaşlı uşaqlarla “Sağlamlıq – səhər gimnastikasıdan başlanır” adlı söhbətlə onları səhər gimnastikasına həvəsləndirə bilərik. Səhər gimnastikası terminlərini yerinə yetirərkən ən sadə termindən başlayıb mürəkkəblə davam etmək lazımdır. Bu zaman bütün

əzələ qruplarının məşq etdirilməsi lazımdır. Səhər gimnastikası açıq havada, yüngül geyimdə olmalıdır.

Beynəlxalq Sağlamlıq Günü ilə əlaqədar kitabxanada “Sağlam bədəndə sağlam ruh” devizi ilə idman, düzgün qidalanma, ətraf mühitin təmizliyi, zərərli vərdişlərdən uzaq olaq başlıqları ilə müxtəlif saatlar təşkil edə bilərik. Həmçinin yuxu da sağlamlıq üçün vacib amillərdən biri olduğundan, bu haqda hazırlanmış **bukletlərin** uşaqlara paylanması onlar üçün daha da səmərəlidir. Bukletdə gecə saatlarında alınan yuxunun əhəmiyyətini, yuxusuzluğun hansı xəstəliklərə gətirib çıxartdığı fikirləri qeyd edə bilərik. “Sağlamlıq ayı” çərçivəsində təşkil olunmuş tədbirlərdə kitabxanada **sərgilərin** təşkilinin də xüsusi əhəmiyyəti vardır. Çünki sərgilər oxucuya göz yaddaşı ilə məlumat almaq üçün bir köməkçidir.

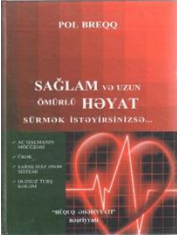
Bundan əlavə ziyanlı vərdişlərin sərgi sxemi ayrılıqda məlumatlandırıcı xarakter daşıyır. Bunlardan “*Qlobal qatıl*”, “*Zərərli vərdişlərə yox deyək*” başlığı ilə tütün, narkotikin ziyanı ilə bağlı, “*Həyat hərəkət deməkdir*”, “*Sağlamlıq, xəstəlik və müalicə nədən başlanır?*” başlığı ilə idman haqqında sərgi, “*Təbiətin meşələrin faydası*” haqqında sərgilər hazırlaya bilərik. *Sərgiləri uşaqların fikirləri əsasında da təşkil edə bilərik.* Sağlamlığın uşaqlara çatdırılmasında ətraf aləmin havanın, suyun çirklənməsi, meşələrin qırılmasının sağlamlığa ziyanı haqqında hazırlanmış slayd nümayişini də təqdim edə bilərik.

Kitab bülleteni – “Sağlamlıq haqqında kitabxanada olan ədəbiyyatın məlumat bülleteni” kitabxananın fondunda olan sağlamlıq mövzusu üzrə nəşrlər haqqında məlumat mənbəyidir. Kitabxanamızın fondu əsasında hazırlaya biləcəyimiz bülleteni təqdim edirik.

Bakixanaov A. Nəfsin qorunması ; Mətləbin tədriclə açılması ; Əsil məqsədinbəyanı ; Hekayət : Mişkətül-ənvər əsərindən // Seçilmiş əsərləri. –Bakı : AvrasiyaPress, 2005. – S. 140-149.

Azərbaycan xalqının böyük mütəfəkkir alim və şairi Abbasqulu ağa Bakixanovun “Mişkətül-ənvər” əsərində “Nəfsin qorunması” bölməsi kitabda yer almışdır.

Breqq P. Sağlam və uzun ömürlü həyat sürmək istəyirsinizsə... - Bakı : Hüquq ədəbiyyatı, 2012. - 520 s.

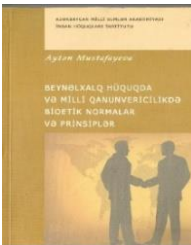
Kitabda qidalanmaya elmi yanaşma ilə xəstəliklərdən, vaxtından əvvəl qocalmadan xilas olmağın yolları göstərilir. Kitabın əsas sirri təbiətin qanunlarına inkar etmək yox, onlara əməl etməkdir. Kitab uzun müddət müəllif Pol Breqq və onun qızı Patrisiyanın riyəət etdikləri təbii müalicə yollarından bəhs edir.

Gözəlliyin sirri. - Bakı : Nurlan, 2002. - 448 s.

Kitab tanınmış kosmetoloqların uzun illər sınaqdan keçirdiyi reseptlər əsasında hazırlanmışdır.

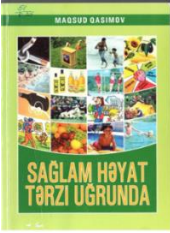
Mustafayeva A. İnsan hüquqlarının müdafiəsi bioetikanın tərkib hissəsi kimi : monoqrafiya. - Bakı : Apostrof, 2012. - 132 s.

Monoqrafiya hazırkı dövrdə xüsusi aktualıq kəsb edən sahənin - bioetika tibbi hüquq ilə bağlı norma və prinsiplərin tədqiqinə həsr edilir. Nəşrdə müasir beynəlxalq hüquqda bioetikaya aid və onların sosial normalar sistemində yeri ətraflı şərh edilir. Müəllif

tərəfindən bioetikanın beynəlxalq hüquqi və milli hüquq prinsip və normaları kimi əhəmiyyətli məsələlər araşdırılır

Qasimov M. Sağlam həyat təzi uğrunda. - Bakı : Qismət, 2012. - 424 s.

Kitab xəstəliklərə yoluxmaqdan qorunmaq, zərərli vərdislərə yol verməmək və onlardan xilas olmaq haqqında dəyərli məsləhətlər verəcək.

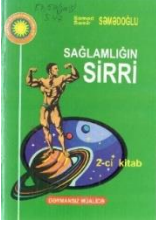
Şahmərđanlı M. Sağlam və saleh övlad : Qəlbin meyvəsi. - Bakı : [s. n.], 2008. - 182 s.

Kitabda körpəyə qulluq və uşaq psixologiyası, təzə doğulmuş övladla bağlı müqəddəs dinimizin dəyərli göstərişləri, hər gün yavaş-yavaş boy atan övladın qidalanması və inkişafı ilə bağlı yeni-yeni tibbi və dini tövsiyələr, gənc ata-anaları maraqlandıran məsələlərə aydınlıq gətirilir.

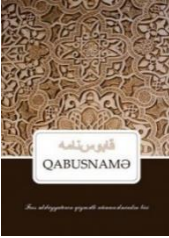
Səfərov M. Gözəlliyin və sağlamlığın yaşıl ensiklopediyası. - Bakı : Səda, 2005. - 448 s.

“Gözəlliyin və sağlamlığın yaşıl ensiklopediyası” kitabında Mikayıl Səfərov xalq təbabətində işlədilən bir çox dərman bitkiləri, dəmləmələr bişirmələr, şirələr və s. haqqında çox geniş məlumat verməklə yanaşı, dərman bitkilərinin yığılması vaxtı, qurudulması, saxlanması onların işlədilməsinə göstəriş və əks göstərişləri geniş qaydada açıqlamış, xalqın başa düşəcəyi tərdə izahlar vermişdir. Kitabda ürək-qan damar sistemi, ağciyər, həzm sistemi, böyrək, endokrin, onkoloji, əsəb, qadın, qan, burun-qulaq-boğaz xəstəlikləri və s. haqda geniş məlumat verilmişdir. Kitab geniş oxucu kütləsi – tələbələr, dərman bitkiləri ilə məşğul olanlar üçün nəzərdə tutulmuşdur.

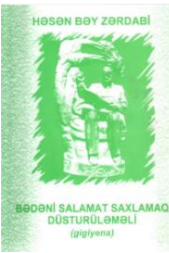
Səmədoğlu S. Sağlamlığın sirri : Dərmansız müalicə (2-ci kitab). - Bakı : Azərnəşr, 2005. - 352 s.

Xalq təbabətinə dair müxtəlif bilgi mənbəyi olan kitabda elmin bir çox sahələri haqqında təlimatlar yer alır.

Tibb elmi qaydaları haqqında // Qabusnamə. – Bakı : Şərq-Qərb, 2006. – 136-142

Qədim Şərq ədəbiyyatının qiymətli nümunələrindən olan “Qabusnamə” özünün məzmun rəngarəngliyinə görə geniş şöhrət tapmışdır. Dünyanın bir çox xalqlarının dillərinə tərcümə edilmiş dövrün acısını-şirinini dadmış qoca atanın öz oğluna nəsihəti və vəsiyyətindən bəhs edir. Bu nəsihətlər arasında atanın oğluna necə sağlam olmaq haqqında elədiyi faydalı nəsihətlər “Tibb elmi qaydaları” fəslində yer alır.

Həsən bəy Zərdabi. Bədəni sağlam saxlamaq düsturüləməli : gigiyena. - Bakı : Adiloğlu, 2010. - 72 s.

Kitab Bakıda İ.Aşurbəyovun “Kaspi” mətbəəsində 1912-ci ildə “N 2”, 1914-cü ildə “N3” işarəsi ilə təkrar çap olunmuş, böyük uğur qazanmışdır. Təəssüf ki, sonrakı illərdə bu qiymətli əsərin tirajının kütləviləşdirilməsi davam etdirilməmiş, Sovet hakimiyyətinin ilk 40 ilində isə kitab bir dəfə də nəşr olunmamışdır. İ.Stalinin ölümündən və “şəxsiyyətə pərəstişin pislənməsi” prosesindən sonra millətçi damğası vurulmuş Həsən bəy Zərdabinin irsi də bəraət almış, onun fəaliyyəti geniş tədqiq olunmağa başlamış, əsərləri çapa hazırlanmışdır. Bu işdə professorlar Ziyəddin Göyüşovun, Mirəli Axundovun, Abbas Zamanovun, İzzət Rüstəmovun gördükləri işlər zərdabişünaslıq

üçün möhkəm özül olmuşdur. “Bədəni salamat saxlamaq düsturəməli” əsərinin indiki nəşri mərhum Ziyəddin Göyüşovun tərtib etdiyi qeydləri ilə 1960-cı ildə işıq üzü görmüşdür.

Divar qəzeti – Çoxməvzulu xarakterdə olan, ayrı-ayrı nömrələri konkret bir mövzuya, tarixi günlərə həsr edilir. Operativ divar qəzetləri kitabxanada geniş auditoriya üçün daha maraqlı olur. Bunlar geniş auditoriya üçün maraqlı olan mövzu üzrə mühüm hadisələr haqqında qısa xəbərlərdən ibarət olur. Divar qəzetlərində dərc edilən materialların janrların müxtəlifliyini nəzərə alaraq, “Sağlamlıq qədər qiymətli var-dövlət yoxdur” mövzusunda divar qəzeti hazırlaya bilərik. Qəzətdə yerləşdirilmiş şəkillər mövzunu oxucuya daha yaxşı çatdırmağa kömək edəcəkdir. Onlar təbliğatın təsirli vasitəsi olub qəzeti bəzəyir və daha canlı edir. Öz inandırıcılığı və təsir gücü etibarilə şəkillər bir çox hallarda qəzet materiallarından daha üstün olur.

Söhbətlər, kütləvi - şifahi işin ən təsirli və geniş yayılmış metodu olub, kiçik qrup və ya qruplar üzrə ayrı-ayrı şəxslərlə yanaşı fərdi də keçirilir. Söhbətin əsas məqsədi oxucuların mürəkkəb, aktual və ziddiyətli mövzularda müstəqil baş çıxarmasına kömək etməkdir. Söhbətə hazırlıq metodikası onun məqsədinin müəyyən edilməsindən, mövzunun seçilməsindən, planın işlənməsindən, materialın seçilib öyrənilməsindən, əyani materialların toplanmasından ibarətdir. 7 aprel Sağlamlıq Günü ilə bağlı söhbəti “*Sağlamlığı nədə görürsünüz?*” sualın qoyuluşundan başlamaq olar. Kitabxanada mövzunun müzakirəsini daha çox cəlbədicə etmək üçün oxuculara veriləcək suallar diqqətlə hazırlanır. Nəinki sualın xarakterinin, eləcə də onun qoyuluşu, aydın ifadəsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Söhbət zamanı mövzu ilə bağlı slayd nümayiş oluna bilər. Slayd üçün video çəkilişlərdən, sənədli filmlərdən və internet səhifələrində olan məlumatlardan istifadə etmək məqsədəuyğundur. Söhbət

zamanı kitabxanada Beynəlxalq Sağlamlıq Günü ilə bağlı yeniyetmələrlə sual-cavab hazırlamaq olar.

☺ Xoşbəxtliyi nədə görürsünüz?

☺ Sağlamlıq haqqında nə bilirsiniz?

☺İnsanın düzgün qidalanması onun sağlamlığına necə təsir edir?

☺ İmmunitet insan orqanizm üçün nə üçün lazımdır?

☺ Siqaret və spirtli içkilərin insan həyatına nə kimi ziyanı var?

☺ Gigiyena qaydalarına əməl etmək insan orqanizminə nə üçün lazımdır?

☺ Sağlam yaşam üçün lazım olan amillər hansılardır?

☺ Alkoqollu içkilərin, siqaretin sonunu insan üçün necə görürsünüz?

Söhbət zamanı oxuculara müntəzəm idmanın faydalarından da danışmaq məqsəduyğundur. Xalq müdriklərinin *“Hər şeyi beşikdən öyrətməyə çalış”* fikrini, fizioloqlar *“Tərbiyə etdiyən uşaqda möhkəm orqanizm”* fikri ilə əvəzləmişlər. Çünki daimi hərəkət uşaqların hərtərəfli inkişafına kömək edir, onların bütün orqanlarını inkişaf etdirir. Hərəkətsizlik, fiziki işdən uzaqlıq isə orqanizmin və boyun inkişafına, birinci növbədə əsəb sisteminə mənfi təsir göstərir. Böyük mütəfəkkir Aristotelin də fikrincə, *“Həyat hərəkət deməkdir, suda axmayanda iyələnir”*. Təbabətin banisi Hippokrat isə göstərir ki, hərəkətsiz müalicə yoxdur. Böyük Roma şairi isə Horatsı da insanların sağlamlığını qorumaq üçün onlara qaçmağı məsləhət görür: *“Sağlam ikən qaçmasan, xəstələnəndən sonra qaçacaqsan”*. Məşhur yunan filosofu yazıçı Plutarx isə belə yazırdı: *“Gimnastika təbabətin*

şəfaverici hissəsidir”. Bullard deyirdi: “Sağlam insan böyük xəzinə sahibidir, amma özünün bundan xəbəri yoxdur”.

Bu gün sağlamlıq haqqında mövzunun əhalinin bütün təbəqələri arasında getdikcə daha çox aktivləşdirilməsi, xəstəliklərin qarşısını almaq üçün tədbirlərin həyata keçirilməsi, cəmiyyətdə vacib məsələlərdən birinə çevrilmişdir. Çünki son onilliklərdə digər inkişaf etmiş ölkələrdə olduğu kimi respublikamızda da bir çox xroniki xəstəliklərin artması gözəçarpan dərəcədə çoxalmışdır. Əgər yaxın keçmişdə belə xəstəliklərdən infeksiya və digər kəskin xəstəliklər yayılmışdısa, son illərdə bu xəstəliklər öz yerini ürək qan-damar və digər ciddi xəstəliklərə vermişdir. Bu gün belə ölümə səbəb xəstəliklərin artmasına səbəb isə ətraf mühitdə gedən dəyişikliklərdə görülür. Ətraf mühitin çirklənməsi insan sağlamlığına müəyyən zərər verən amillərdəndir. İnsan fəaliyyətində istehsal həcmində kəskin şəkildə artması xammalların, yeni enerji formalarının daxil olması ilə ətraf mühitin bir çox tullantılarıyla – sənaye müəssisələrinin çirkəbləri və tullantıları, avtomobil və digər nəqliyyat vasitələrinin zərərli qazları və s. hesabına çirklənməsi prosesi güclənir. Atmosferin çirklənməsi isə insan orqanizminə, xüsusilə uşaqların orqanizminə çox pis təsir edir.

Konfrans – Kitabxanalarda yuxarı sinif şagirdlərinin iştirakı ilə “Sağlamlıq üçün lazım olan ünsürlər” mövzusunda konfrans da təşkil etmək mümkündür. Konfransdan öncə onun proqramı tərtib olunmalı, konfransın keçiriləcəyi dəqiq vaxt müəyyən olunmalıdır. Proqramda konfransda çıxış edəcək qonaqların, şagirdlərin adları, onların çıxış edəcəkləri mövzular, tədbirin keçiriləcəyi məkan və zaman qeyd olunur.

I iştirakçı: Doğurdan da hava və oksigen insan həyatında olduqca vacibdir. Bizim nəfəs almağımızı təmin edən əsas orqan ağ ciyərlərimizdir. Ağ ciyərlərimiz yığılıb-açılmaq qabiliyyətinə

malikdir ki, onlar adi vəziyyətdə havanı özünə çəkir, sıxılında isə onu itələyir. Lakin hava ağ ciyəərə çatana qədər burundan keçir. Nəfəs alarkən buruna daxil olan havada olan toz dənəcikləri burunda ilişir ciyərlərə təmiz hava daxil olur. Nəfəs aldığımız havada rəngi, iyi və dadı olmayan bir qaz vardır ki həmin qaz nəfəsalmaya və yanmaya kömək edir. Bu oksigendir. Oksigen elə bir elementdir ki planetimizdə onun kimi mühüm rol oynayan başqa bir element yoxdur. Hamı bilir ki havasız yaşamaq mümkün deyil. Hər gün bütün canlılar nəfəs almaq üçün külli miqdarda oksigen işlədir. Əgər təbiətdə bitkilər, onların yaşıl yarpaqları olmasaydı oksigen çatışmamazlığı olardı. Bunun üçün hər birimiz yaşıllığa qayğı ilə yanaşmalıyıq, ağacları susuzluqdan qorumalıyıq. Çünki ağaclar insanlarla yanaşı təbiətdə quşların da yuvalarını qurmaq üçündür. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı Mehriban xanım Əliyevanın "*Hərəmiz bir ağac əkək*" layihəsi bu işdə müstəsna rol oynayır. Ölkə başçısı İlham Əliyevin 2010-cu ili "Ekologiya ili" elan etməsi və 3 milyon ağac əkməyi qarşıya məqsəd qoyması ana təbiətə münasibətdə insanlığın təntənəsi, məhəbbət nümunəsidir. İndi bu xeyirxah tədbir ölkədə ümumxalq hərəkətinə çevrilib.

II iştirakçı: Sağlam insan həyatı üçün ən böyük sərvətlərdən biri can sağlığı hesab edilir. Sağlam yaşamaq üçün ilk növbədə insanın sağlam qidalanması lazımdır. Gün ərzində yediyimiz qidalar orqanizmin gündəlik ehtiyacı olduğu vitamin və mineralları ödəməlidir.

Bütün bəşəriyyət tarixi ərzində heç bir müharibə aclıq qədər qurban aparmamışdır. Son zamanlaradək Yer kürəsində aclıqdan ildə 25 milyonadək adam ölürdü. İndi bir çox inkişafda olan ölkələrdə qidanın çatışmaması yüksək ölüm faizinə səbəb olur. Son zamanlar inkişaf etmiş ölkələrdə aclıq aradan

qaldırılmışdır, lakin qidalanmanın düzgün olmaması ilə əlaqədar sağlamlığın pozulması geniş yayılaraq əhalinin sağlamlığına məhvedici təsir göstərir. Düzgün qidalanmaq – sağlam həyat tərzinin mühüm tərkib hissəsidir. Qidalanmağı bacarmaq lazımdır. Qidalanma qidanın orqanizmə daxil olması və orqanizmin onu mənimsəməsi prosesidir. Qidalanma orqanizmin enerji itkisini əvəz edir.

Ümumiyyətlə, bu gün Azərbaycan səhiyyəsinin sağlam təməl üzərində inkişafı heç kəsdə şübhə doğurmur. Bu təməl ulu öndərimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuşdur.

III iştirakçı: Dünya Səhiyyə Təşkilatı, dünya dövlətlərini və onların liderlərini insanların sağlamlığının möhkəmləndirilməsi və keyfiyyətli səhiyyə xidməti ilə təmin edilməsi üçün maliyyə problemi ilə üzləşməməsi üçün konkret tədbirlər görməyə səsleyir. Çünki sağlamlıq insanın mənəvi və fiziki keyfiyyətlərinin məcmusu olaraq, elə ümumbəşəri dəyərdir ki, ona yalnız fiziki və mənəvi kamillik vasitəsilə nail olmaq olar. İnsanın mənəvi və fiziki sağlamlığı uğrunda mübarizəsi zamanın ən ümdə vəzifələrindən biridir. İnsanın uzunömürlülüüyü müvəffəqiyyətli əmək fəaliyyəti, ailə həyatı onun sağlamlığından çox asılıdır. Həqiqətən də sağlam olan kəs həyatda hər şeyə nail ola bilər. Heç cür unutmamaq olmur ki, sağlamlıq birdirsə, xəstəlik minlərlədir. Müşahidələr göstərir ki, sağlam adamlar həyatda çox fəal, nikbin və xoşxasiyyət olurlar. İntibah dövrünün məşhur həkimi Amburaz Pare haqlı olaraq deyirdi ki, şən adamlar tez sağalır. Bunun üçün sağlam həyat tərzinin yaradılması hər şeydən əvvəl kütləvi bədən tərbiyəsi və idmanın geniş inkişafı əsasdır. Bəzi xəstəliklərin əmələ gəlməsinin qarşısının alınması dərmanlarla, dərman bitkiləri ilə yanaşı idmandan da asılıdır. İdman bizim sağlam həyatımızın bir hissəsi olmalıdır. İdman insanı tək-cə bədəncə deyil, ruhcada möhkəm edir, süstlüyü aradan qaldırır, qan dövranını

gücləndirir. Bu da orqanizmdə maddələr mübadiləsinin düzgün işləməsinə kömək edir. Uşaqlar üçün səhər edilən idmanın əhəmiyyəti həm də ondadır ki, orqanizmi inkişaf etdirir, sinir sistemini möhkəmləndirərək onu xəstəliklərdən qoruyur.

İdman ingilis sözü (sport) olub insanların müəyyən qayda üzrə təşkil edilmiş hərəkəti deməkdir. Alimlər təsdiqləyiblər ki idmanın insan orqanizminə aşağıdakı əsas təsirləri var.

- 1) İdman əhvalı yüksəldir. Belə ki, idmandan sonra insan özünü əvvəlkindən daha yaxşı hiss edir. İnsanın narahatlığı və gərginliyi aradan qalxır.
- 2) İdman xroniki xəstəliklərin qarşısını alır – müntəzəm idmanla məşğul olmaq qan təzyiqini, qanda xolesterini normaya salır.
- 3) İdman çəkini qorumağa kömək edir – müntəzəm idmanla məşğul olan adam kalori itirir, bu da artıq çəkilərdən qorunmağa kömək edir.
- 4) İdman ürəyin və ağciyərin funksiyasını gücləndirir ki müntəzəm idman bədənin oksigenlə təmin olunmasını yaxşılaşdırır.
- 5) İdman yuxusuzluğu aradan qaldırır.

Sağlamlıq günü il əlaqədar F.Köçərli adına Respublika uşaq kitabxanasında sağlamlığımızın keşiyində dayanan tibb işçiləri ilə *keçirilən görüşlər* də çox əhəmiyyətlidir. Görüş nəticəsində həm üzbəüz dialoq üçün şərait yaranır, həm də sağlamlıq sahəsindəki bir çox məsələlərə aydınlıq gətirilir. Kitabxanaçı gələn qonaqları salamlayır, onları iştirakçılarla tanış edir. Sonra sözü tibb işçilərinə verir. Verilən məlumatlardan sonra tədbir iştirakçıları suallarını tibb işçilərinə verirlər.

Dəyirmi masa – Kitabxanada yuxarı sinif şagirdləri ilə “Ziyanlı vərdişlər sağlam həyata maneədir” mövzusunda dəyirmi masa da təşkil etmək olar. Həmçinin “Siqaretsiz həyat”,

“Bədən ehtiyatını tükədən vərdişlər” və s. başlıqlı sərgi nümayişinin təşkili də onların maariflənməsinə kömək edir. Burada biz sağlam insanla zərərli vərdişlərə qurşanmış insanların müqayisəsini göstərə bilərik.

I iştirakçı: Siqaret çəkməyin də zərərli adət olduğunu hamımız bilirik. Lakin buna baxmayaraq bəzi yeniyetmələr öz orqanizmini siqaretlə çox tez zəhərləyirlər. Bu vərdiş onların vaxtsız qocalmasına, bir çox xəstəliklərin əmələ gəlməsinə səbəb olur. Ağ ölüm adı almış bu vərdiş vaxtsız insanı ölümə sürükləyir. Cəmiyyət inkişaf etdikcə, ölkələr arasında münasibətlər genişləndikcə nəinki siqaret spirtli içkilərin yayılması da artır.

II iştirakçı: Görkəmli fransız filosofu Rene Dekartın deyirdi ki, “Hər şeyi öz adı ilə çağır, onda dünya eyiblərin yarısından xilas olar”. Əgər öz adı ilə səsləndirsək tütün tədricən təsir göstərən zəhərdir. Bütün xəstəliklərin başında siqaret çəkən zaman orqanizmə sovrulan nikotin durur. Nikotin damar sisteminə də pis təsir edir. Onun təsiri altında kiçik damarların divarları elastikliyi itirir ki, bunun da nəticəsində siqaret çəkənin üzündə qırmızı qan damarlarından ibarət xoşagəlməz tor əmələ gəlir. Siqaret çəkmək nəfəs orqanlarının xəstəliyinə gətirib çıxardır. Pnevmoniya, xroniki bronxit və emfizema və s. Siqaret çəkənlər tez yorulurlar. Bu, ən əvvəl, baş-beyin hüceyrələrinin oksigenlə kifayət qədər təmin olunmaması və eləcə də nikotinin orqanizmdəki C vitaminini sürətlə parçalaması ilə əlaqədardır.

Nikotinin zərərli təsiri haqqında hələ çox danışmaq olardı. Burada ancaq bir şey şübhə doğurmur: siqaret, ümumiyyətlə hamıya ziyanlıdır və əgər biz sağlam olmaq istəyiriksə siqaret çəkməməliyik və çəkilən yerlərdə də olmamağa çalışmalıyıq.

Əlavələr

Əlavə 1

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Nizamnaməsinin 24-cü və 25-ci maddələrində edilmiş dəyişikliklərin təsdiq edilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi **qərara alır**:

I. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının 1946-cı il iyulun 22-də Nyu-York şəhərində imzalanmış Nizamnaməsinin 24-cü və 25-ci maddələrində 1998-ci il mayın 16-da Ümumdünya Səhiyyə Assambleyası tərəfindən edilmiş dəyişikliklər **təsdiq edilsin.**

II. Bu Qanun dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 5 iyun 2007-ci il
№ 362-IIIQ

Nizamnamənin 24 və 25-ci maddələrinə

DÜZƏLİŞLƏR

Əlli birinci Ümumdünya Səhiyyə Assambleyası, Avropa regionunun və Qərbi Sakit Okean regionunun İcraiyyə Komitəsinə nümayəndə təyin etmək hüququ olan üzvlərinin sayını səkkizə və beşə kimi artırılması üçün İcraiyyə Komitəsində üzvlərin sayının müvafiq şəkildə 32-dən 34-dək artırılmalı olduğunu nəzərə alaraq,

1) Çin, ərəb, fransız, ingilis, ispan və rus dillərindəki mətnləri eyni qüvvəli olan Nizamnamənin 24 və 25-ci maddələrinə aşağıdakı dəyişiklikləri qəbul edir:

24-cü maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"Maddə 24. Komitə Təşkilatın 34 üzvü tərəfindən təyin edilən otuz dörd nümayəndədən ibarətdir. Bərabər coğrafi bölgünü nəzərə alaraq, Səhiyyə Assambleyası Komitəyə öz nümayəndələrini təyin etmək hüququ olan üzvlər seçir. Həmin üzvlərdən ən azı üçü 44-cü maddəyə əsasən təsis edilmiş regional təşkilatların hər birindən seçiləcəkdir. Bu üzvlərdən hər biri Komitəyə səhiyyə sahəsində texniki bilik və səriştəyə malik olan bir nümayəndə təyin edir ki, onu da əvəzləyicilər və müşavirlər müşayiət edə bilərlər.";

25-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"Maddə 25. Bu üzvlər üç il müddətinə seçilirlər və onlar təkrar seçilə bilərlər. Nəzərə alınmalıdır ki, bu Nizamnaməyə İcraiyyə Komitəsi üzvlərinin sayını 32-dən 34-ə qədər artıran düzəliş qüvvəyə mindikdən sonra keçirilən Səhiyyə Assambleyasının ilk sessiyasında əlavə olaraq seçilən üzvlərin səlahiyyət müddəti, lazım gəldikdə, hər il hər bir regional təşkilatdan ən azı bir üzvün seçilməsini təmin etmək üçün azaldıla bilər".

2) Qərara alır ki, bu qətnamənin iki nüsxəsinin həqiqiliyi əlli birinci Ümumdünya Səhiyyə Assambleyasının Sədri və Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Baş direktorunun imzaları ilə təsdiqlənəcək və onlardan biri Nizamnamənin depozitarisi olan Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə göndəriləcək, bir nüsxəsi isə Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının arxivində saxlanılacaqdır.

3) Qərara alır ki, Nizamnamənin 73-cü maddəsinin müddəalarına uyğun olaraq, Üzvlər tərəfindən bu düzəlişlərin qəbul edilməsi barədə bildiriş, Nizamnamənin 79-cu maddəsinin "b" bəndində göstərilədiyi kimi, Nizamnamənin qəbulu üçün tələb olunan rəsmi sənədin Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə saxlanılmağa verilməsi ilə qüvvəyə minəcəkdir.

16 may 1998-ci il

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının NİZAMNAMƏSİ (KONSTITUSİYASI)

Bu Nizamnaməni qəbul edən dövlətlər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsinə müvafiq olaraq bəyan edirlər ki, aşağıda göstərilən prinsiplər bütün xalqlar arasında xoşbəxtliyin və rəvan münasibətlərin bərqərar olması üçün və həmçinin dünya xalqlarının təhlükəsizliyi üçün əsas prinsiplərdir:

Sağlamlıq yalnız xəstəliklərin və fiziki qüsurların olmaması demək deyil, o, həmçinin insanın fiziki, ruhi və sosial rifah halı deməkdir.

Ən yüksək sağlamlıq səviyyəsinə nail olmaq, irqindən, dilindən, siyasi əqidəsindən, iqtisadi və ya sosial vəziyyətindən asılı olmayaraq, hər bir insanın əsas hüquqlarından biridir.

Bütün xalqların sağlamlığı sülhün və təhlükəsizliyin əldə olunması yolunda əsas amil olub, dövlətlərin və ayrı-ayn şəxslərin tam əməkdaşlığından asılıdır.

Hər hansı bir dövlətin sağlamlığın yaxşılaşdırılması və qorunması sahəsində əldə etdiyi nailiyyətlər hamı üçün böyük dəyər kəsb edir və hamının sərvətidir.

Müxtəlif ölkələrdə səhiyyə sahəsində görülən tədbirlərin və xəstəliklərlə, xüsusilə də yoluxucu xəstəliklərlə aparılan mübarizənin qeyri-bərabər inkişafı bütün dünya xalqları üçün böyük təhlükə yaradır.

Hər bir uşağın sağlam inkişafı çox mühüm əhəmiyyətə malikdir; dəyişkən mühit şəraitində ahəngdar yaşamaq bacarığı bu inkişafın əsas şərtidir.

Bütün xalqların tibbin, psixologiyanın və onlara qohum elmlərin ən son nailiyyətlərindən istifadə etmək imkanının

olması sağlamlığın ən yüksək səviyyəsinin əldə edilməsi üçün zəruri şərtlərdən biridir.

Maarifçi ictimai rəy və cəmiyyət tərəfindən göstərilən fəal əməkdaşlıq xalqın sağlamlıq vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün son dərəcə mühümdür.

Hər bir hökumət öz xalqının sağlamlığı üçün məsuliyyət daşıyır və bu məsuliyyət səhiyyə və sosial xarakterli müvafiq tədbirlərin görülməsini tələb edir.

Razılığa gələn Tərəflər bu prinsipləri tanıyaraq, bütün xalqların sağlamlığının möhkəmləndirilməsi və qorunması sahəsində öz aralarında və başqaları ilə əməkdaşlıq etmək məqsədilə bu Nizamnaməni qəbul edir və beləliklə de, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Nizamnaməsinin 57-ci maddəsinə əsasən Birləşmiş Millətlər Təşkilatının ixtisaslaşmış qurumu kimi Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatını təsis edirlər.

Fəsil I

MƏQSƏDİ

Maddə 1

Bundan sonra "Təşkilat" adlandırılacaq Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının məqsədi bütün xalqlar arasında səhiyyənin mümkün qədər yüksək səviyyəsinə nail olmaqdır.

Fəsil II

FUNKSİYALARI

Maddə 2

Göstərilən məqsədə nail olmaq üçün Təşkilatın funksiyaları aşağıdakılardır:

a) beynəlxalq səhiyyə işində rəhbər və əlaqələndirici orqan kimi fəaliyyət göstərmək;

b) Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, onun ixtisaslaşmış qurumları, səhiyyə üzrə hökumət strukturları, peşəkar qruplar və digər müvafiq təşkilatlarla effektiv əməkdaşlıq yaratmaq və onlara dəstək vermək;

c) hökumətlərin xahişi ilə səhiyyə xidmətinin təkmilləşdirilməsi işində onlara kömək göstərmək;

d) hökumətlərin xahiş və ya razılığı ilə onlara müvafiq texniki kömək və fəvqəladə hallarda təcili yardım göstərmək;

e) Birləşmiş Millətlər Təşkilatının müraciəti ilə xüsusi qruplara, məsələn qəyyumluq altında olan ərazilərin əhəlisinə lazımi səhiyyə xidmətləri göstərmək və ya göstərilməsinə kömək etmək;

f) tələb oluna biləcək inzibati və texniki xidməti, o cümlədən epidemioloji və statistik xidməti yaratmaq və saxlamaq;

g) yoluxucu, endemik və digər xəstəliklərə qarşı mübarizəni stimullaşdırmaq və inkişaf etdirmək;

h) lazım gələrsə, digər ixtisaslaşmış qurumlarla əməkdaşlıq şəraitində, bədbəxt hadisələrin qarşısını almağa kömək göstərmək;

i) lazım gələrsə, digər ixtisaslaşmış qurumlarla əməkdaşlıq şəraitində, qidalanma və həyat şəraitinin, sanitariya qaydalarının və istirahət şəraitinin, iqtisadi və əmək şəraitinin, eləcə də ətraf mühitin gigiyenik şəraitinin digər aspektlərinin yaxşılaşmasına kömək etmək;

j) səhiyyənin inkişafında iştirak edən elmi və peşəkar qruplar arasında əməkdaşlığa kömək etmək;

k) beynəlxalq səhiyyə məsələlərinə dair konvensiyalar, sazişlər və qaydalar təklif etmək, tövsiyələr vermək və bununla əlaqədar olaraq təşkilata həvalə edilə biləcək və onun məqsədlərinə uyğun gələn vəzifələri yerinə yetirmək;

l) ana və uşaq sağlamlığı və rifahı işinə kömək göstərmək, dəyişkən mühit şəraitində ahəngdar yaşamaq bacarığını aşılamaq;

m) psixiki sağlamlıq sahəsində görülən və insanlararası münasibətlərin ahəngi üçün böyük əhəmiyyəti olan işə dəstək vermək;

n) səhiyyə sahəsində tədqiqatların aparılmasına dəstək vermək;

o) səhiyyə və tibb sahələrində, habelə onlarla bağlı peşələrdə təhsil və hazırlıq standartlarının təkmilləşməsinə kömək etmək;

p) lazım gələrsə, digər ixtisaslaşmış qurumlarla əməkdaşlıq şəraitində, profilaktik və müalicəvi nöqteyi-nəzərdən ictimai səhiyyəyə və tibbi xidmətə təsir göstərən inzibati və sosial məsələləri, o cümlədən xəstəxana xidmətini və sosial təminat məsələlərini öyrənmək və bu haqda məruzələr təqdim etmək;

q) səhiyyə sahəsində informasiya və məsləhət vermək, kömək göstərmək;

r) bütün ölkələrdə səhiyyədən məlumatlı ictimai rəyin formalaşmasına kömək etmək;

s) xəstəliklərin, ölüm səbəblərinin və ictimai səhiyyə təcrübəsinin beynəlxalq nomenklaturunu müəyyənləşdirmək və lazım gəldikdə, yenidən nəzərdən keçirmək;

t) lazım gəldikdə, diaqnostika prosedurlarını standartlaşdırmaq;

u) qida, bioloji, əczaçılıq və analoji məhsullar üçün beynəlxalq standartların müəyyən edilməsinə, tətbiqinə və inkişafına kömək etmək;

v) bütövlükdə, Təşkilatın məqsədinə nail olmaq üçün bütün zəruri tədbirləri həyata keçirmək.

Fəsil III

TƏŞKİLATA ÜZVLÜK VƏ ASSOSİATİV ÜZVLÜK

Maddə 3

Təşkilata üzvlük bütün dövlətlər üçün açıqdır.

Maddə 4

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının üzvləri öz konstitusion prosedurlarına və XIX fəslin müddəalarına uyğun olaraq bu Nizamnaməni imzalamaqla və ya qəbul etməklə Təşkilata üzv ola bilərlər.

Maddə 5

Nümayəndələri müşahidəçi kimi 1946-cı ildə Nyu-Yorkda keçirilən Beynəlxalq Səhiyyə konfransına dəvət olunmuş dövlətlər öz konstitusion prosedurlarına və XIX fəslin müddəalarına uyğun olaraq bu Nizamnaməni imzalamaqla və ya qəbul etməklə Təşkilata üzv ola bilərlər, bu şərtlə ki, bu cür imzalama və ya qəbul etmə Səhiyyə Assambleyasının birinci sessiyasına qədər edilmiş olsun.

Maddə 6

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı ilə Təşkilat arasında XVI fəslə uyğun olaraq təsdiq edilmiş hər hansı bir şərtləri nəzərə almaqla, 4 və 5-ci maddələrdə göstərilmiş qaydalara əsasən Təşkilatın üzvü olmamış dövlətlər Təşkilatın üzvlüyünə qəbul olmaq haqqında müraciət edə bilərlər və bu müraciət Səhiyyə Assambleyasında sadə səs çoxluğu ilə təsdiq olunduqdan sonra həmin dövlət Təşkilatın üzvü olur.

Maddə 7

Təşkilatın üzvü Təşkilat qarşısında olan maliyyə öhdəliklərini yerinə yetirmədikdə və ya digər xüsusi hallarda, Səhiyyə Assambleyası özünün düzgün hesab etdiyi şərtlər əsasında Təşkilatın üzvünü səsvermə və xidmət göstərmə hüququndan müvəqqəti olaraq məhrum edə bilər. Səsvermə və xidmət göstərmə hüququnu bərpa etmək Səhiyyə Assambleyasının səlahiyyətindədir.

Maddə 8

Öz beynəlxalq əlaqələri üçün məsuliyyət daşımayan ərazilər və ya ərazi qrupları bu cür ərazi və ya ərazi qruplarının adından onların beynəlxalq əlaqələri üçün məsuliyyət daşıyan Təşkilat üzvü və ya hər hansı bir hakimiyyət orqanı tərəfindən Səhiyyə Assambleyasına müraciət təqdim etməklə Təşkilata assosiativ üzv qəbul oluna bilərlər. Assosiativ üzvlərin Səhiyyə Assambleyasındakı nümayəndələri səhiyyə sahəsində yüksək texniki biliyə malik olmalı və yerli əhali arasından seçilməlidir. Assosiativ üzvlərin hüquq və vəzifələrinin həddi və xarakteri Səhiyyə Assambleyası tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Fəsil IV

ORQANLAR

Maddə 9

Təşkilatın işi aşağıdakı orqanlar vasitəsilə həyata keçirilir:

- a) Ümumdünya Səhiyyə Assambleyası (bundan sonra - Səhiyyə Assambleyası)
- b) İcraiyyə Komitəsi (bundan sonra - Komitə)
- c) Katiblik.

Fəsil V

ÜMUMDÜNYA SƏHIYYƏ ASSAMBLEYASI

Maddə 10

Səhiyyə Assambleyası Təşkilatın üzvlərini təmsil edən nümayəndələrdən ibarətdir.

Maddə 11

Təşkilatın hər bir üzvü üç nümayəndədən çox olmayan nümayəndə ilə təmsil olunur. Onlardan da biri Təşkilat üzvünün qərarı ilə baş nümayəndə təyin edilir. Nümayəndələr səhiyyə sahəsində yüksək texniki bilik və səriştəyə malik olan və əsasən də Təşkilat üzvünün Səhiyyə Nazirliyini təmsil edən şəxslər sırasından seçilir.

Maddə 12

Nümayəndələri əvəzləyicilər və müşavirlər müşayiət edə bilirlər.

Maddə 13

Səhiyyə Assambleyasının ildə bir dəfə növbəti sessiyası olur, lazım gəldikdə, xüsusi sessiyalar çağırılır. Xüsusi sessiyalar Komitənin və ya Təşkilat üzvlərinin çoxunun tələbi ilə çağırılır.

Maddə 14

Səhiyyə Assambleyası hər illik sessiyasında növbəti sessiyanın keçiriləcəyi ölkə və ya regionu, Komitə isə konkret yerini müəyyənləşdirir. Xüsusi sessiyanın keçiriləcəyi yer də Komitə tərəfindən müəyyən edilir.

Maddə 15

Komitə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi ilə məsləhətləşdikdən sonra illik və xüsusi sessiyaların çağırış vaxtını təyin edir.

Maddə 16

Səhiyyə Assambleyası hər illik sessiyanın əvvəlində rəyasət heyətinin sədrini və üzvlərini seçir. Bu şəxslər növbəti sessiyada yeniləri seçilənədək öz səlahiyyətlərini saxlayırlar.

Maddə 17

Səhiyyə Assambleyası özünün prosedur qaydalarını qəbul edir.

Maddə 18

Səhiyyə Assambleyasının funksiyaları aşağıdakılardan ibarətdir:

- a) Təşkilatın fəaliyyət istiqamətlərini müəyyənləşdirmək;
- b) Komitəyə öz nümayəndələrini seçmək hüququ olan Təşkilat üzvlərini müəyyənləşdirmək;
- c) Baş direktoru təyin etmək;
- d) Komitənin və Baş direktorun fəaliyyətini və məruzələrini nəzərdən keçirmək və təsdiq etmək, barəsində araşdırma, yaxud tədqiqat aparılması və ya məruzə təqdim edilməsi məqsəduyğun görülən məsələlərlə bağlı Komitəyə göstərişlər vermək;
- e) Təşkilatın işi üçün lazım olan komitələr yaratmaq;
- f) Təşkilatın maliyyə fəaliyyətinə nəzarət etmək, büdcəni nəzərdən keçirmək və təsdiq etmək;
- g) Təşkilat üzvlərinin, beynəlxalq təşkilatların, hökumət və ya qeyri-hökumət təşkilatlarının diqqətini səhiyyəyə aid olan və nəzərdən keçirilməsi Səhiyyə Assambleyası tərəfindən məqsəduyğun hesab olunan məsələlərə yönəltmək haqqında Komitəyə və Baş direktora göstərişlər vermək;
- h) vəzifələri Təşkilatın vəzifələri ilə uyğun gələn beynəlxalq və ya milli, hökumət və ya qeyri-hökumət təşkilatlarını öz iclaslarında və Komitənin iclaslarında, eləcə də öz rəhbərliyi altında çağırılan konfranslarda səs hüququ olmadan və Səhiyyə Assambleyasının müəyyənləşdirdiyi şərtlər əsasında iştirak etmək üçün nümayəndələrini göndərməyə dəvət etmək; milli təşkilatlara münasibətdə dəvətnamələr müvafiq hökumətin razılığı ilə göndərilir;

i) Baş Assambleyanın, İqtisadi və Sosial Şuranın, Təhlükəsizlik Şurasının, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qəyyumluq üzrə Şurasının səhiyyə haqqında verdiyi tövsiyələri nəzərdən keçirmək və bu tövsiyələrin həyata keçirilməsi məqsədilə görülən tədbirlər haqqında onlara məruzələr təqdim etmək;

j) Təşkilatla Birləşmiş Millətlər Təşkilatı arasında əldə edilmiş hər hansı bir razılığa müvafiq olaraq İqtisadi və Sosial Şuraya məruzələr təqdim etmək;

k) Təşkilatın heyəti ilə, öz təsisatlarını yaratmaqla və ya hər hansı bir üzv-ölkənin (həmin ölkənin hökumətinin razılığı ilə) hökumət və ya qeyri-hökumət təsisatları ilə əməkdaşlıq etməklə səhiyyə sahəsində tədqiqatlar aparmaq və aparılan tədqiqatlara kömək etmək;

l) səhiyyə işinə xeyir gətirə bilən bu cür başqa təsisatlar yaratmaq;

m) Təşkilatın məqsədlərinə nail olmağa kömək edən digər müvafiq tədbirləri həyata keçirmək.

Maddə 19

Səhiyyə Assambleyası, Təşkilatın səlahiyyətində olan hər hansı bir məsələ üzrə konvensiya və ya sazişlər qəbul etmək hüququna malikdir. Bu cür konvensiya və sazişlərin qəbul edilməsi üçün Səhiyyə Assambleyası üzvlərinin 2/3 səs çoxluğu tələb olunur. Bu konvensiya və sazişlər Təşkilatın hər bir ayrıca üzvü üçün onlar həmin ölkənin konstitusiyaya proseduru qaydalarına əsasən qəbul edildikdən sonra qüvvəyə minir.

Maddə 20

Hər bir üzv on səkkiz ay ərzində Səhiyyə Assambleyasının qəbul etdiyi konvensiya və sazişləri təsdiq etmək üçün müəyyən tədbirlər görməyi öz öhdəsinə götürür. Hər bir üzv həyata keçirdiyi belə tədbirlər haqqında Baş direktoru

xəbərdar edir, o, bu cür konvensiya və ya sazişi müəyyən olunmuş müddətdə qəbul etmədikdə isə bunun səbəbləri haqqında məlumat verir. Hər bir üzv konvensiya və ya saziş qəbul etdikdə, XIV fəslin tələblərinə uyğun olaraq, hər il Baş direktora məruzə təqdim etməyi öz öhdəsinə götürür.

Maddə 21

Səhiyyə Assambleyası aşağıdakı bəndlərə dair qaydalar müəyyən etmək səlahiyyətinə malikdir:

a) xəstəliklərin beynəlxalq səviyyədə yayılmasına qarşı yönəldilmiş sanitariya və karantin tələbləri və digər tədbirlər;

b) xəstəliklərin, ölüm səbəblərinin və ictimai səhiyyə təcrübəsinin nomenklaturu;

c) beynəlxalq istifadə üçün diaqnostika üsullarına dair standartlar;

d) beynəlxalq ticarətdə istifadə olunan bioloji, əczaçılıq və digər məhsulların təhlükəsizliyi, təmizliyi və təsir qüvvəsinə dair standartlar;

e) beynəlxalq ticarətdə istifadə olunan bioloji, əczaçılıq və digər məhsulların reklam və etiketləşdirilməsi.

Maddə 22

21-ci maddəyə uyğun olaraq qəbul edilən qaydalar, onların Səhiyyə Assambleyası tərəfindən qəbul edilməsi haqqında lazımi qaydada bildiriş göndərildikdən sonra, həmin bildirişdə göstərilən müddət ərzində bu qaydaları qəbul etmədiyi və ya onlara dair qeyd-şərt etdiyi barədə Baş direktora məlumat verən Təşkilat üzvləri istisna olmaqla, bütün üzvlər üçün qüvvəyə minir.

Maddə 23

Səhiyyə Assambleyası Təşkilatın səlahiyyətində olan istənilən məsələ üzrə üzvlərə tövsiyələr verə bilər.

Fəsil VI
İCRAİYYƏ KOMİTƏSİ

Maddə 24

Komitə Təşkilatın 34 üzvü tərəfindən təyin edilən otuz dörd nümayəndədən ibarətdir. Bərabər coğrafi bölgünü nəzərə alaraq, Səhiyyə Assambleyası Komitəyə öz nümayəndələrini təyin etmək hüququ olan üzvlər seçir. Həmin üzvlərdən ən azı üçü 44-cü maddəyə əsasən təsis edilmiş regional təşkilatların hər birindən seçiləcəkdir. Bu üzvlərdən hər biri Komitəyə səhiyyə sahəsində texniki bilik və səriştəyə malik olan bir nümayəndə təyin edir ki, onu da əvəzləyicilər və müşavirlər müşayiət edə bilərlər.

Maddə 25

Bu üzvlər üç il müddətinə seçilirlər və onlar təkrar seçilə bilərlər. Nəzərə alınmalıdır ki, bu Nizamnaməyə İcraiyyə Komitəsi üzvlərinin sayını 32-dən 34-ə qədər artıran düzəliş qüvvəyə mindikdən sonra keçirilən Səhiyyə Assambleyasının ilk sessiyasında əlavə olaraq seçilən üzvlərin səlahiyyət müddəti, lazım gəldikdə, hər il hər bir regional təşkilatdan ən azı bir üzvün seçilməsini təmin etmək üçün azaldıla bilər.

Maddə 26

Komitə hər dəfə iclas yerini müəyyənləşdirməklə, ildə iki dəfədən az olmayaraq iclasını keçirir.

Maddə 27

Komitə öz üzvləri arasından sədr seçir və özünün prosedur qaydalarını qəbul edir.

Maddə 28

Komitənin funksiyaları aşağıdakılardır:

a) Səhiyyə Assambleyasının siyasətini və qərarlarını həyata keçirmək;

b) Səhiyyə Assambleyasının icraedici orqanı kimi fəaliyyət göstərmək;

c) Səhiyyə Assambleyası tərəfindən ona tapşırılan istənilən digər funksiyanı yerinə yetirmək;

d) Assambleya tərəfindən ona tapşırılan və ya konvensiyalar, sazişlər və qaydalarla əlaqədar olaraq Təşkilat qarşısında meydana çıxan məsələlər üzrə rəy hazırlayaraq Səhiyyə Assambleyasına rəy təqdim etmək;

e) Səhiyyə Assambleyasına öz təşəbbüsü ilə məsləhət və təkliflər təqdim etmək;

f) Səhiyyə Assambleyasının iclaslarının gündəliyini hazırlamaq;

g) müəyyən müddətlər üçün ümumi iş proqramları hazırlayaraq nəzərdən keçirmək və təsdiq olunmaq üçün Səhiyyə Assambleyasına təqdim etmək;

h) öz səlahiyyətlərinə daxil olan bütün məsələləri ətraflı təhlil etmək;

i) təcili fəaliyyət tələb olunan hallarda öz səlahiyyətləri və maliyyə imkanları daxilində fəvqəladə tədbirlər həyata keçirmək. Xüsusilə o, epidemiyalara qarşı mübarizədə zəruri tədbirlər görmək, fəlakət qurbanlarına tibbi yardımı təşkil etmək, Təşkilatın istənilən üzvü və ya Baş direktor tərəfindən Komitənin diqqətinə yönəldilən çox mühüm məsələləri öyrənmək və təsdiq etmək səlahiyyətini Baş direktora həvalə edə bilər.

Maddə 29

Komitə Səhiyyə Assambleyasının adından fəaliyyət göstərərək, bütövlükdə Assambleyanın ona verdiyi səlahiyyətlərdən istifadə edir.

Fəsil VII

KATİBLİK

Maddə 30

Katiblik Baş direktordan və Təşkilata lazım olan texniki və inzibati heyətdən ibarətdir.

Maddə 31

Baş direktor Komitənin Assambleya tərəfindən müəyyən edilmiş şərtlər əsasında təqdimatı ilə Səhiyyə Assambleyası tərəfindən təyin edilir. Baş direktor Komitəyə tabe olaraq, Təşkilatın texniki və inzibati vəzifəli əsas şəxsi hesab olunur.

Maddə 32

Baş direktor vəzifə etibarilə Səhiyyə Assambleyasının, Komitənin, Təşkilatın bütün komissiya və komitələrinin, çağırılan konfransların ex officio katibi hesab olunur. O, bu funksiyaların yerinə yetirilməsini başqa şəxslərə tapşıra bilər.

Maddə 33

Üzvlərlə əldə edilmiş razılığa əsasən Baş direktor və ya onun nümayəndəsi öz vəzifələrini yerinə yetirmək üçün elə prosedur qaydaları müəyyənləşdirə bilər ki, bu qaydalar həmin üzvlərin müxtəlif dövlət müəssisələrinə, xüsusilə də səhiyyə nazirliklərinə, hökumət və qeyri-hökumət səhiyyə təşkilatlarına bilavasitə daxil olmağa imkan versin. O, həmçinin fəaliyyəti Təşkilatın səlahiyyətinə aid olan beynəlxalq təşkilatlarla birbaşa münasibətlər yarada bilər. O, regional büroları onların ərazisinə aid olan bütün məsələlər barədə xəbərdar edir.

Maddə 34

Baş direktor hər il Təşkilatın maliyyə hesabatlarını və büdcə layihəsini tərtib edir və Komitəyə təqdim edir.

Maddə 35

Baş direktor Səhiyyə Assambleyası tərəfindən müəyyən edilmiş qaydalar əsasında Katibliyin heyətini təyin edir. Heyət üzvləri işə götürülərkən onun yüksək səviyyəli iş qabiliyyəti, iş vicdanla yanaşması, Katibliyin beynəlxalq təmsilçilik xarakteri əsas şərtlər kimi ön plana çəkilir. Heyət üzvlərinin iş qəbulu zamanı coğrafi əhatənin mümkün qədər geniş olmasına da xüsusi diqqət yetirilir.

Maddə 36

Təşkilat heyətinin xidmət şəraiti BMT-nin digər təşkilatlarının xidmət şəraiti ilə mümkün qədər analoji olmalıdır.

Maddə 37

Öz vəzifələrini yerinə yetirərkən Baş direktor və heyət hər hansı bir hökumətdən və ya Təşkilatdan xaric hər hansı hakimiyyətdən heç bir göstəriş gözləməməli və almamalıdır. Onlar beynəlxalq vəzifəli şəxs kimi öz mövqelərinə xələl gətirə bilən hər hansı bir hərəkətdən çəkinməlidirlər. Təşkilatın hər bir üzvü öz tərəfindən Baş direktorun və heyətin müstəsna beynəlxalq xarakterinə ciddi hörmət etməyi və onlara təzyiq göstərməməyi öz öhdəsinə götürür.

Fəsil VIII

KOMİTƏLƏR

Maddə 38

Komitə Səhiyyə Assambleyasının göstərişi ilə, eləcə də öz şəxsi təşəbbüsü və ya Baş direktorun təklifi ilə Təşkilatın hər hansı bir məqsədini həyata keçirmək üçün zəruri olan istənilən başqa komitələr təsis edə bilər.

Maddə 39

Komitə vaxtaşırı və hər bir halda heç olmasa ildə bir dəfə hər bir komitənin gələcək mövcudluğunun zəruri olub-olmadığını nəzərdən keçirir.

Maddə 40

Komitə Təşkilatın digər təşkilatlarla birgə və ya qarışıq komitələr yarada və ya belə komitələrdə Təşkilatın iştirakını təmin edə bilər, eləcə də digər təşkilatlar tərəfindən yaradılmış komitələrdə Təşkilatı təmsil edə bilər.

Fəsil IX

KONFRANSLAR

Maddə 41

Səhiyyə Assambleyası və ya Komitə, Təşkilatın səlahiyyətində olan hər hansı bir məsələ üzrə yerli, ümumi, texniki və ya digər xüsusi konfranslar çağıra bilər və müvafiq hökumətin razılığı ilə milli hökumət və qeyri-hökumət təşkilatlarının, habelə beynəlxalq təşkilatların nümayəndə heyətlərini bu cür konfranslarda iştiraka dəvət edə bilər. Belə iştirakın xarakteri Səhiyyə Assambleyası və ya Komitə tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Maddə 42

Komitə öz mülahizələrinə əsasən, Təşkilat üçün maraqlı hesab etdiyi konfranslarda Təşkilatın iştirakını təmin edə bilər.

Fəsil X

QƏRARGAH

Maddə 43

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı ilə məsləhətləşdikdən sonra Səhiyyə Assambleyası Təşkilatın qərarگاهının yerləşəcəyi yeri müəyyən edir.

Fəsil XI
REGIONAL RAZILAŞMALAR

Maddə 44

a) Səhiyyə Assambleyası vaxtaşırı olaraq, regional təşkilatların təsis edilməsi üçün arzu edilən coğrafi əraziləri müəyyənləşdirir.

b) Səhiyyə Assambleyası belə ərazilərdə yerləşən üzv ölkələrin çoxunun razılığı ilə həmin ərazinin xüsusi ehtiyaclarını təmin etmək məqsədilə regional təşkilat təsis edə bilər. Hər ərazidə yalnız bir regional təşkilat ola bilər.

Maddə 45

Bu Nizamnaməyə əsasən hər bir regional təşkilat Təşkilatın ayrılmaz tərkib hissəsidir.

Maddə 46

Hər bir regional təşkilat regional komitə və regional bürodan ibarətdir.

Maddə 47

Regional komitələr müvafiq coğrafi ərazidə yerləşən üzvlərin və assosiativ üzvlərin nümayəndələrindən ibarət olur. Assosiativ üzv olmayan, lakin müvafiq coğrafi ərazidə yerləşərək, öz beynəlxalq əlaqələri üçün məsuliyyət daşımayan ərazilərin və ya ərazi qruplarının da regional komitələrdə təmsil olunmaq və iştirak etmək hüququ vardır. Səhiyyə Assambleyası bu ərazi və ya ərazi qruplarının beynəlxalq əlaqələri üçün məsuliyyət daşıyan hakimiyyət orqanı ilə və sözügedən coğrafi ərazidəki üzv ölkələri ilə məsləhətləşdikdən sonra həmin ərazi və ya ərazi qruplarının hüquq və vəzifələrinin həddi və xarakterini müəyyənləşdirir.

Maddə 48

Regional komitələrin iclası ehtiyac olduqda çağırılır və hər bir iclasın yerini komitə özü müəyyənləşdirir.

Maddə 49

Regional komitələr öz prosedur qaydalarını qəbul edirlər.

Maddə 50

Regional komitənin funksiyaları aşağıdakılardır:

a) regional xarakterli məsələlərdə fəaliyyət istiqamətlərini müəyyənləşdirmək;

b) regional büronun fəaliyyətinə nəzarət etmək;

c) ərazi daxilində Təşkilatın məqsədlərinə nail olmağa kömək edən texniki konfransların çağırılması, əlavə tapşırıqların yerinə yetirilməsi və ya səhiyyə məsələləri üzrə tədqiqatların aparılması haqqında regional büroya tövsiyələr vermək;

d) Birləşmiş Millətlər Təşkilatının və digər ixtisaslaşmış qurumların müvafiq regional komitələri ilə, eləcə də Təşkilatla ümumi maraqları olan digər regional beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq etmək;

e) Baş direktor vasitəsilə Təşkilata region maraqlarını üstələyən beynəlxalq səhiyyə məsələləri üzrə məsləhətlər vermək;

f) əgər Təşkilatın əsas büdcədən bu regiona ayırdığı vəsaitin həcmi regional funksiyaların yerinə yetirilməsi üçün kifayət deyilsə, həmin regionun hökumətlərinə onların əlavə vəsait ayırmaları barədə tövsiyələr vermək;

g) Səhiyyə Assambleyası, Komitə və ya Baş direktor tərəfindən regional komitəyə tapşırıqla bilən bütün başqa funksiyaları yerinə yetirmək.

Maddə 51

Regional büro Təşkilatın Baş direktorunun rəhbərliyi altında fəaliyyət göstərməklə regional komitənin əsas inzibati orqanı sayılır. Bundan başqa, büro ərazi daxilində Səhiyyə Assambleyasının və Komitənin qərarlarını yerinə yetirir.

Maddə 52

Regional büroya regional komitənin razılığı ilə Komitə tərəfindən təyin olunmuş regional direktor rəhbərlik edir.

Maddə 53

Regional büronun heyəti Baş direktorla regional direktor arasındakı razılığa əsasən müəyyən edilmiş qaydada təyin edilir.

Maddə 54

Panamerikan Sanitar Bürosu və Panamerikan sanitar konfransları ilə təmsil olunan Panamerikan Sanitar Təşkilatı və bu Nizamnamə imzalanana qədər mövcud olan bütün digər hökumətlərarası regional səhiyyə təşkilatları vaxtında Təşkilata inteqrasiya olunmalıdırlar. Bu inteqrasiya mümkün qədər qısa müddət ərzində müvafiq təşkilatların səlahiyyətli hakimiyyət orqanlarının qarşılıqlı razılığına əsaslanan birgə tədbirlər vasitəsilə həyata keçməlidir.

Fəsil XII

BÜDCƏ VƏ XƏRCLƏR

Maddə 55

Baş direktor Təşkilatın illik büdcə layihəsini tərtib edir və baxılmaq üçün Komitəyə təqdim edir. Komitə büdcə layihəsini nəzərdən keçirir və lazım bildiyi tövsiyələrlə Səhiyyə Assambleyasına təqdim edir.

Maddə 56

Səhiyyə Assambleyası Birləşmiş Millətlər Təşkilatı ilə Təşkilat arasında olan bütün razılaşmalara riayət etməklə, büdcə smetasını nəzərdən keçirərək təsdiq edir və xərcləri özünün müəyyənləşdirmiş olduğu şkalaya əsasən üzvlər arasında bölüşdürür.

Maddə 57

Səhiyyə Assambleyası və ya Səhiyyə Assambleyası adından fəaliyyət göstərən Komitə Təşkilata verilmiş hədiyyələri və mirasları qəbul edə və onlardan istifadə edə bilər; bu şərtlə ki, həmin hədiyyə və miraslar Səhiyyə Assambleyası və ya Komitə üçün məqbul şərtlər əsasında verilmiş olsun və Təşkilatın ümumi məqsədi və siyasətinə uyğun gəlsin.

Maddə 58

Fövqəladə hallar və gözlənilməyən xərclər üçün xüsusi fond təsis edilir. Bu fondun vəsaitlərindən Komitənin mülahizəsinə əsasən istifadə oluna bilər.

Fəsil XIII

SƏSVERMƏ

Maddə 59

Səhiyyə Assambleyasının hər bir üzvü bir səsə malikdir.

Maddə 60

a) Səhiyyə Assambleyasının mühüm məsələlər üzrə qərarları səsvermədə iştirak edən üzvlərin 2/3 səs çoxluğu ilə qəbul edilir. Bu məsələlərə aşağıdakılar daxildir: konvensiya və sazişlərin qəbul edilməsi; 69, 70 və 72-ci maddələrə əsasən, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, hökumətlərarası təşkilat və qurumlarla Təşkilat arasında əlaqə yaradan razılaşmaların təsdiq edilməsi; bu Nizamnaməyə düzəlişlərin edilməsi.

b) Digər məsələlər üzrə qərarlar, o cümlədən həlli 2/3 səs çoxluğu tələb edən əlavə məsələlərin müəyyənləşdirilməsi barədə qərar səsvermədə iştirak edən üzvlərin sadə səs çoxluğu ilə qəbul edilir.

c) Komitədə və Təşkilatın komitələrində analoji məsələlər üzrə səsvermə bu maddənin (a) və (b) bəndlərinə müvafiq olaraq həyata keçirilir.

Fəsil XIV

DÖVLƏTLƏRİN TƏQDİM ETDİYİ MƏRUZƏLƏR

Maddə 61

Hər bir üzv öz xalqının sağlamlıq vəziyyətinin yaxşılaşması sahəsində gördüyü tədbirlər və əldə etdiyi nəticələr haqqında hər il Təşkilata məruzə təqdim edir.

Maddə 62

Hər bir üzv Təşkilatın ona verdiyi tövsiyələrə dair gördüyü işlər haqqında, eləcə də konvensiyalar, sazişlər və qaydalar üzrə həyata keçirdiyi tədbirlər haqqında hər il məruzə təqdim edir.

Maddə 63

Hər bir üzv öz ölkəsində səhiyyə sahəsində dərc olunmuş mühüm qanunlar, qaydalar, rəsmi məruzələr, statistik məlumatlar haqqında dərhal Təşkilata məlumat verir. Hər bir üzv Səhiyyə Assambleyasının müəyyənləşdirdiyi formada statistik və epidemioloji məruzələr təqdim edir.

Maddə 65

Hər bir üzv Komitənin xahişi əsasında səhiyyə üzrə yerinə yetirilməsi praktiki cəhətdən mümkün olan əlavə məlumatlar təqdim edir.

Fəsil XV

HÜQUQ QABİLİYYƏTİ, İMTİYAZ VƏ İMMUNITETLƏR

Maddə 66

Təşkilat özünün hər bir üzvünün ərazisində öz məqsədlərinə nail olmaq və funksiyalarını yerinə yetirmək üçün zəruri olan hüquq qabiliyyətindən istifadə edir.

Maddə 67

a) Təşkilat hər bir üzvünün ərazisində öz məqsədlərinə nail olmaq və funksiyalarını yerinə yetirmək üçün zəruri olan imtiyaz və immunitetlərdən istifadə edir.

b) Üzvlərin nümayəndələri, Komitəyə təyin olunmuş şəxslər, Təşkilatın texniki və inzibati heyəti Təşkilatın fəaliyyəti ilə bağlı olan vəzifələrini müstəqil yerinə yetirmələri üçün zəruri olan imtiyaz və immunitetlərdən eyni qaydada istifadə edə bilərlər.

Maddə 68

Haqqında danışılan hüquq qabiliyyəti, imtiyaz və immunitetlər Təşkilat tərəfindən Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi ilə məsləhətləşmə yolu ilə işlənib hazırlanır və üzvlər arasında bağlanmış xüsusi saziş əsasında müəyyən edilir.

Fəsil XVI

DİGƏR TƏŞKİLATLARLA QARŞILIQLI ƏLAQƏLƏR

Maddə 69

Təşkilat BMT-nin Nizamnaməsinin 57-ci maddəsində göstərilən ixtisaslaşmış qurumlardan biri kimi Birləşmiş Millətlər Təşkilatı ilə əlaqəyə girir. Təşkilatla BMT arasında əlaqə yaradan saziş və ya sazişlər Səhiyyə Assambleyasında 2/3 səs çoxluğu ilə təsdiq edilməlidir.

Maddə 70

Təşkilat özünün lazım bildiyi digər hökumətlərarası təşkilatlarla səmərəli əlaqə və sıx əməkdaşlıq yaradır. Bu növ təşkilatlarla bağlanmış hər cür rəsmi saziş Səhiyyə Assambleyasında 2/3 səs çoxluğu ilə təsdiq edilməlidir.

Maddə 71

Təşkilat öz səlahiyyətində olan məsələlər üzrə beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatları, eləcə də müvafiq dövlətin razılığı ilə həmin dövlətin istər hökumət, istərsə də qeyri-hökumət təşkilatları ilə məsləhətləşmək və əməkdaşlıq etmək məqsədilə müvafiq tədbirlər görə bilər.

Maddə 72

Səhiyyə Assambleyasında 2/3 səs çoxluğu ilə təsdiq edilmək şərtilə, Təşkilat məqsəd və fəaliyyəti öz məqsəd və fəaliyyətinə uyğun gələn hər hansı bir beynəlxalq təşkilat və ya qurumdan elə funksiya, resurs və öhdəliklər qəbul edə bilər ki, onlar beynəlxalq sazişlər və ya müvafiq təşkilatların səlahiyyətli rəhbər orqanları arasında bağlanmış qarşılıqlı faydalı razılaşmalar əsasında Təşkilata verilsin.

Fəsil XVII

DÜZƏLIŞLƏR

Maddə 73

Baş direktor bu Nizamnaməyə təklif edilən düzəlişlərin mətnini Səhiyyə Assambleyasında baxılmazdan ən azı altı ay əvvəl üzvlərə təqdim edir. Düzəlişlər Səhiyyə Assambleyasında 2/3 səs çoxluğu ilə qəbul edildikdən və üzvlərin 2/3 hissəsi tərəfindən onların konstitusiyaya

prosedurlarına uyğun olaraq təsdiq edildikdən sonra qüvvəyə minir.

Fəsil XVIII

ŞƏRHLƏR

Maddə 74

Bu Nizamnamənin Çin, fransız, ingilis, ispan və rus dillərindəki mətnləri eyni qüvvəyə malikdir.

Maddə 75

Bu Nizamnamənin şərhı və ya tətbiqi ilə bağlı yaranan hər hansı bir məsələ və ya mübahisə danışıqlar yolu ilə, yaxud Səhiyyə Assambleyası tərəfindən həll edilmədikdə, maraqlı tərəflər hər hansı bir başqa həll yolu tapmazlarsa, məsələ Beynəlxalq Məhkəmənin statusuna müvafiq olaraq həmin Məhkəməyə verilir.

Maddə 76

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ali Məclisinin sanksiyasına və ya Təşkilatla BMT arasındakı hər hansı bir sazişdən irəli gələn səlahiyyətlərə müvafiq olaraq, Təşkilat öz səlahiyyəti daxilində yaranan hər hansı bir hüquqi məsələyə dair tövsiyə xarakterli rəy almaq üçün Beynəlxalq Məhkəməyə müraciət edə bilər.

Maddə 77

Baş direktor tövsiyə xarakterli rəy üçün məhkəməyə müraciət etdikdə, Təşkilatın adından Məhkəmədə çıxış edə bilər. O, işin Məhkəmədə təqdimatı üçün tədbirlər görür və işlə bağlı bütün dəlillərin təqdim olunmasını təmin edir.

Fəsil XIX

QÜVVƏYƏ MİN MƏ

Maddə 78

Bu Nizamnamə III fəslin müddəalarına riayət olunmaqla bütün dövlətlər tərəfindən imzalanmaq və ya qəbul edilmək üçün açıq qalır.

Maddə 79

a) Dövlətlər bu Nizamnaməyə aşağıdakı qaydada qoşula bilər:

i) onun təsdiq edilməsinə münasibətdə qeyd-şərt etmədən imzalamaqla;

ii) sonradan qəbul etmək məqsədilə onu təsdiq etmək şərtilə imzalamaqla; və ya

iii) qəbul etməklə.

b) Qəbuletmə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə rəsmi sənəd verməklə həyata keçirilir.

Maddə 80

Nizamnamə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının iyirmi altı üzvü 79-cu maddəyə uyğun olaraq ona qoşulduqdan sonra qüvvəyə minir.

Maddə 81

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Nizamnaməsinin 102-ci maddəsinə uyğun olaraq, BMT-nin Baş katibi bu Nizamnaməni bir dövlət həmin Nizamnaməni təsdiq etmə barədə qeyd-şərt etmədən imzaladıqdan sonra və ya qəbuletmə haqqında ilk sənəd saxlanılmağa təhvil verildikdən sonra qeydə alır.

Maddə 82

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi bu Nizamnaməyə qoşulmuş dövlətləri Nizamnamənin qüvvəyə minməsi tarixi haqqında xəbərdar edir. O, həmçinin başqa dövlətlərin Nizamnaməyə qoşulması tarixi haqqında da məlumat verir.

Nyu-York şəhərində min doqquz yüz qırx altıncı il iyulun 22-də, eyni qüvvəyə malik olmaqla, Çin, fransız, ingilis, ispan və rus dillərində bir nüsxədə imzalanmışdır. Mətnin əsl Birləşmiş Millətlər Təşkilatının arxivinə saxlanılmağa verilmişdir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi Nizamnamənin təsdiq olunmuş surətlərini Konfransda təmsil olunan hər bir dövlətə göndərəcəkdir.

Bunun təsdiqi olaraq, lazımi qaydada səlahiyyətləndirilmiş aşağıda imza edənlər bu Nizamnaməni imzaladılar.

] Nizamnamə 1946-cı il iyunun 19-dan 20-dək Nyu-Yorkda keçirilən Beynəlxalq səhiyyə konfransında qəbul edilmiş, 1946-cı il iyulun 22-də 61 ölkənin nümayəndəsi (off. Rec.Wild Hith Org., 2, 100) tərəfindən imzalanmış və 1948-ci il aprelin 7-də qüvvəyə minmişdir. Ümumdünya Səhiyyə Assambleyasının iyirmi altıncı, iyirmi doqquzuncu və otuz doqquzuncu sessiyaları tərəfindən qəbul edilmiş düzəlişlər (WHA 26,37, WHA 29.38 DZ W 39.6) müvafiq olaraq 3 fevral 1997-ci il, 20 yanvar 1984-cü il və 11 iyul 1994-cü ildə qüvvəyə minmiş və bu sənədə daxil edilmişdir.

Ədəbiyyat siyahısı

Avdulina A. Dərmansız da yaşamaq olar. - Bakı : Qanun, 2010. - 128 s. - (Sağlam ol).

Bakıxanaov A. Nəfsin qorunması ; Mətləbin tədriclə açılması ; Əsil məqsədinbəyanı ; Hekayət : Mişkatül-ənvar əsərindən // Seçilmiş əsərləri. –Bakı : AvrasiyaPress, 2005. – S. 140-149.

Breqq P. Sağlam və uzun ömürlü həyat sürmək istəyirsinizsə... - Bakı : Hüquq ədəbiyyatı, 2012. - 520 s.

Gözəlliyn sirri. - Bakı : Nurlan, 2002. - 448 s.

Mustafayeva A. İnsan hüquqlarının müdafiəsi bioetikanın tərkib hissəsi kimi : monoqrafiya. - Bakı : Apostrof, 2012. – 132 s.

Qasimov M. Sağlam həyat tərzı uğrunda. - Bakı : Qismət, 2012. - 424 s.

Sağlam qidalanmanın elmi əsasları : gigiyena - Bakı : Qismət, 2014. - 748 s. : rəngli foto, cədv.

Şahmərđanlı M. Sağlam və saleh övlad : Qəlbin meyvəsi. - Bakı : [s. n.], 2008. - 182 s.

Səfərov M. Gözəlliyn və sağlamlığın yaşıl ensiklopediyası. - Bakı : Səda, 2005. - 448 s.

Səmədoğlu S. Sağlamlığın sirri : Dərmansız müalicə (2-ci kitab). - Bakı : Azərnəşr, 2005. - 352 s.

Tibb elmi qaydaları haqqında // Qabusnamə. – Bakı : Şərq-Qərb, 2006. – 136-142

Səmədoğlu S. Sağlamlığın sirri : Dərmansız müalicə. - Bakı : Azərnəşr, 2000. - 144 s. : rəngli foto, foto - Kiril qrafikası ilə.

Zərdabi (Məlikov), Həsən bəy. Təbiət və insan. - Bakı : Adiloğlu, 2007. - 104 s. : foto.

Zərdabi (Məlikov), Həsən bəy. Bədəni salamat saxlamaq düsturüləməli : gigiyena. - Bakı : Adiloğlu, 2010. - 72 s.

Hamı üçün sađlamlıq
(metodik vəsait)

Ünvan:AZ-1022 Bakı şəh.,S.Vurğun küç.88;
E-mail:info@clb.az
URL:www.clb.az

F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanasında
çap olunmuşdur.
Sifariş: 34
Çapa imzalanmışdır: 24.04.2018
Tirajı:100
Pulsuz